

REGÉNYRÉSZLET

*„Erőtlennek ne tartson engem senki, sem
gyengének, vagy szelídnek, – másmilyen vagyok:
ellenséghez kemény, barátához jószívű;
ilyen halandók híre él a legtovább!”
(Euripidész: Médeia)*

Nem akartam élni tovább, éppen ezért kellett élnem.

Ami alább következik, az az életrajzom, bár helyesebb lenne azt mondanom, életem egyik szakaszának a rajza csupán. Nem tudom, mennyire érdekelheti ez Önt, mindenesetre Ön az egyetlen, akiben megbízom. Igaz, nem is a bizalomról van szó, hiszen mire elolvassa mindazt, amit írtam (ha elolvassa egyáltalán), én már rég nem leszek; másfelől mégiscsak a bizalomról, még hozzá egyfajta baráti bizalomról: a szeretetnek arról a gesztusáról, amellyel az ember rábiz valamit (tulajdonképpen önmagát) valakire, akit közelinek érez.

Szaktárgy szerint érdekelheti ez a paksaméta, amit átvisek nemsokára. Ön az egyetlen újságíró, akit ismerek, mégse higgye, hogy valamiféle bűjtatott felkérés ez: egyenesen megtiltom, hogy közöljön bármit, akár részleteket is.¹ Ez csak rám tartozik, illetve már Önre is; valahogy úgy viszem át, mintha Istennek vinném, akiben soha nem hittem.

Amikor a szakmáját emlegetem, egyszerűen a mondatokra gondolok; a mondatokra, amelyeket magunkban hordozunk, mert események, érzelmek, vallomások és szeretet lüktet(nek) bennük, s ezekből áll össze az a valami, amit „én”-nek nevezünk. Sokáig vezettem naplót,² az alábbiakat azonban nem lehetett naplóban, naponként odavetett, szétszakadozó jegyzetek formájában megemléstetni, bár az előzményeket, az utat azok segítségével foglalom össze, igaz, idézni ritkán fogok belőlük. Meg aztán, látni fogja, sok dolgom akadt az utóbbi időben.

Húszéves koromban, egy világirodalom előadás után tört rám a naplóolvasás és -írás, érdekes módon egyszerre. Mondhatni, a kezemmel már a saját naplómát írtam, a szememmel viszont a Saint-Simon, a Márai, a Tolsztoj és a Renard naplóit olvastam, olyan szomjúsággal, mintha bennük találnám meg életem megoldását;³ mintha ezután majd apám is feltámad, öcsém sem fog többé inni. Nem szeretném, ha abszurd embernek tartana: nagyon is jól tudtam, hogy ez úgysem sikerülhet (ugyan hogyan támadhatna fel apám?, hogy csak a legreménytelenebb kérdést vessem fel), mélyen bennem valami mégis hitt ebben. Most már tudom: a meztelenségre vágytam, arra, hogy megérinthessem őket. Milyen naiv voltam!!!

Úgy mondom ezt az „utóbbi időben”-t, mintha néhány hétről, esetleg hónapról volna szó, holott évekig hordoztam magamban a tervet, hagytam, hadd izmosodjon, alakuljon ki minden részlete. Közben dokumentálódtam is, fényképeket nyomtattam ki, pisztolyt és hangtompítót vásároltam (nem nagy ügy, a feketepiacon minden kapható), cellulxot vettem, menetrendeket böngésztem, szállást foglaltam – szóval intézkedtem. Öcsém halála óta volt időm, másra nem is akartam szólni.

Dolgozhattam volna, hiszen szerettem szerkeszteni. De ahogy megfogant bennem a terv (érdekes egyébként, hogy a gyász hogy alakult át!), egyre kevésbé volt kedvem bejárni a kiadóba. Van egy asztmám, annak segítségével betegnyugdíjaztattam magam; hál’Istennek ebben az országban még mindig el lehet intézni bizonyos dolgokat.⁴ Tulajdonképpen mégis szerkesztő vagyok szinte szó szerint a mai napig: tudtam, pénzre lesz szükségem, úgyhogy sok munkát vállaltam (antológiák, évkönyvek, más kötetek szerkesztését és korrektúráját), s tegnap adtam le az utolsó kéziratot.

A szerkesztés egyébként is hasznos volt a bosszú kivitelezésében. Mielőtt az ördögi terv megfogant volna a fejemben, csak kitétem az ékezeteket a megfelelő helyekre, a pontos j-t ly-ra javítottam, ha kellett, a rengeteg kötőjelet gondolatjellel alakítottam, lábjegyzeteket pontosítottam, fejezetek és alfejezetek összjátékát és logikáját pontosítottam – aprólékosan végignézttem mindent. Aztán meg szerzőkkel tárgyaltam, győzködtem őket, lenyeltem a mérgüket a honorárium késése miatt, hullámos vonallal aláhúztam a kérdéses mondatokat, a képzavarokat vagy a logikátlan mondatokat, könyvbemutatókat tartottam, könyvvásárokat jártam, kiadókkal és jogutódokkal vettem fel a kapcsolatot – hiszen tudja, hogy megy ez. Mindenesetre tökéletesen ártatlan voltam, ártatlan, tudatlan és naiv. Amikor azonban kifundáltam a további életemet (mely másoknak a halált fogja jelenteni, gondoltam akkor, és valóban a halált jelenti most, amikor ezeket a sorokat írom), rájöttem, óriási tőkét halmoztam fel.

Talán nem érti, miért; hát elmagyarázom. Először is észrevétlenül, de nagyon megtanultam figyelni. Azok az ékezetek és helyesírási hibák, azok a lábjegyzetek és címnegyedívek,⁵ azok az ellentmondások egy fejezeten belül, két fejezet között vagy éppenséggel csak úgy elszórva a szövegben, amelyek gyakran az örületbe kergettek, csöppet sem voltak haszontalanok – már valósággal örültem, hogy harminc éven át rongálták az idegrendszeremet.

Láttam egyszer egy filmet; már nem tudom, mi volt a címe, mindenesetre arról szólt, hogy valakit kiképeznek, legyen egy világhírű kém hasonmása, akit sehogy sem tudnak elkapni. Kiviszik egy temetőbe, ahol a sírok mögül vaktöltényekkel rálőnek: a kiképző a halottak nevét üvölti, neki meg pontosan oda kell lőni, ahol az illető nyugszik. Kinyitják a hűtő ajtaját, majd pár másodperc múlva visszacsukják, s neki az a feladata, mindent pontosan jegyezzen meg: hol áll a ketchup, a virsli, a joghurtok, az üdítők, s ez utóbbiaknak a fajtáját is, hogy tehát barackos, epres vagy cseresznyés, cola, fanta vagy sprite. A fiatal ember elég nehezen jön bele a dologba – azt hiszem, én néhány nap múlva tökéletesen teljesítettem volna. Minden apróságra figyelek, anélkül, hogy igyekeznék vagy megerőltetném magam. Mindent megjegyzek, a lehető legpontosabban. Ezt akkor vettem észre, a bosszú kidolgozása közben, de az embert természetesen a kiegészítés is segíti. Ha nem figyelsz már semmire, akkor figyelsz csak igazán.

Másodszor: kivételes emberismeretre tettem szert. Ahány szerző, annyiféle, bár az emberek valamiféle tévedésben élnek, s azt hiszik, minden író egyforma: bohém és hiú. Nos, nem tagadom, csakugyan vannak közöttük ilyenek, sőt, talán nagy többségük ilyen. Ám kicsoda különbségek vannak hiúság és hiúság között! Az egyik arra hiú, hogy a szöveg legyen rendben: már dübörögnek a nyomdagépek, s ő még mindig javítana valamit; a másik meg van győződve, hogy tökéletesen adta le a kéziratot, s valósággal megrésztődik, ha akár egyetlen javítást szóvá tesz; a harmadikat csak a borító meg a fülszöveg érdekli, s az az elmélete, hogy a helyesírási hibák hozzátartoznak az egyéniségéhez, míg másból persze nem tűri a tévedést; a negyedik összetéveszti a zavaros fogalmazást a személyiséggel; az ötödik attól reszket, hogy nem hívott meg minden fontos embert a bemutatóra, s naponta beszalad

a kiadóba, hogy újabb nevet tétessen fel a listára, hiába mondd el neki ezerszer, hogy a köreimben mindenki rajta van, aki csak számít; a hatodik... Szóval, az írók hiúk valóban, de hiúságuk ezer arcot ölthet, s nekem nemcsak kategorizálnom kellett ezeket a hiúságokat, ki kellett ismernem a gesztusokat, a tekinteteket, az ajakrándulásokat is, melyik mit jelent, melyik mit akar közölni; jobb iskolát elképzelni sem tudok, bár olykor mégis úgy érzem, túl nagy árat fizettem ezért a leckéért. De a végeredményt tekintve, voltaképpen semmi nem túl nagy ár.

Harmadszor: a meleg, kínos helyzetek. Egy ízben egy ismerős kopogtatott be a kiadóhoz: gyermekkoromban gyakran láttam, amint a biciklijére pattan és elkarikázik; a másik lépcsőházban lakott. Óvatlanul elárultam, hogy ismerem, mire azt mondta, „hogyne találkoztunk volna!”, amiből kiderült, fogalma sincs, hogy ki vagyok; mikor visszautasítottam a kéziratát (geológiai szakkikkek gyűjteménye volt, a kutyát sem érdekelte volna), feltartott fejjel kivonult, még az ajtót sem húzta be maga után.

Volt más is. Egy idős író ott halt meg, a kezem között tulajdonképpen. Feljött a kiadóba, hogy még mondjon néhány nevet, amelyeket fel kell venni a listára, s amelyeket, mint már említettem, magunktól is fölvevünk. A negyedik emeleten dolgoztunk, a lift aznap valamiért nem működött, ő meg egyszer csak levegőért kezdett kapkodni, a szívéhez kapott, elkékült az ajka, a bőrfotelbe rogyott, egyet jajdult, aztán lecsuklott a feje. Kiszzenvedett.

Ilyenkor törvényszerűen kitör a pánik, mintha a sivalkodás bárkin is segíthetne utólag. Egyik kolléganőm vízért szaladt, a titkárnő sopánkodni kezdett, hogy mindennek itt kell történnie (mondanom sem kell, addig semmi ilyesmi nem történt), fel-alá futkosott. Csendesen megszólaltam, s azt mondtam, a ludak gágogása kizárólag a rómaiakon segített, de talán az sem igaz történet.⁶ Szégyenkezve elhallgattak. A titkárnőt utasítottam, hívja fel az illető feleségét és a fiát, és kíméletesen közölje velük a hírt, egyben kérje meg őket, jöjjenek be a férjükért-apjukért, a kolléganőmet pedig, hogy menjen eléjük az épület elé. A holttesttel maradtam, valahogy átvonszoltam a díványra, aztán folytattam a szerkesztést. Mikor meghallottam a feleség hörgő zokogását, felkészültem a fogadására. Hadd meséljek el végül egy olyan kalandot, amely a katonaságnál esett meg velem. Fenesen szolgáltam a gyalogosoknál – csak hat hónapot ugyan, hiszen egyetem után kellett beruokolnom, de ez az időszak, amely kívülről kevésnek tűnik, éppen elég volt.⁷ A rád erőszakolt magány, a tiszték megalomániája, a többiek tahósága, a fölösleges feladatok (szélben levelet söpörni), az érzés, hogy úgy töltesz el egy félét, hogy a világon semmi értelme...

De hát értelme amúgy semminek, a bármily kevés hatalommal rendelkező emberek mindig is kegyetlenek voltak és nevetségesek, az emberiség kilencven százaléka pedig bunkó, s ugyan miben különbözik egy olyan élet, amelyet azért élsz, mert élned kell, attól, hogy leveleket söpörsz a szélben?! Talán azért is alakult ki bennem a bosszúterv, mert ahogy kezdett kirajzolódni valami, mint mikor egy citromlével írt levelet a tűz fölé tartasz, és a fehér papír hirtelen közölni kezd valamit, úgy éreztem, mégiscsak érdemes. Különös, hogy ezzel az „érdemessel” halálom időpontja is kétségtelenné vált, s ennek is örültem: a születésem felől úgysem én döntöttem, nem dönthettem, a véget viszont senki nem veheti el tőlem.⁸

Summa summarum, volt ott egy moldovai fiú, akit még szerettem is a magam módján; furcsán nyugtalan ember, aki ha belép valahová, máris vibrálni kezd a levegő, s a legnyugodtabb egyéniség is ideges lesz, annál is inkább, mert nem találja az okát, miért. Aki ujjával megficskázza a füledet a fagyban, hogy majd’ letörik, máskor meg váratlanul a nyakadba borul, és úgy zokog, mintha tőled várná a megváltást.

Egyszer, amikor célba löttünk, s a tiszt magunkra hagyott egy pillanatra, rám fogta a fegyvert. Lehunyta a bal szemét, húzni kezdte a ravaszt – bizonyára arra számított, összejeдем magam. Én azonban nem könyörögtem, nem mozdultam meg, még a szememet sem hunytam be, csak néztem rá kíváncsian. Nem hetykén, mint aki nem hiszi el, hogy löni fog, sem provokálóan, mintha biztatnám, lőjél csak, nem bátran, még kevésbé hősiiesen, hanem úgy, mint akinek nincs vesztenivalója. Csalódottan és meglepetten engedte el a ravaszt – talán rosszul esett neki, hogy más is örült.

Nem akarom azt mondani, hogy ezek éppen olyan helyzetek, mint amelyekbe egy büntetés előkészítése folyamán ütközünk, csak annyit: megtanultam, hogyan kezeljem a pánikot. A jégzuhatagot, ami rázúdul a szívünkre, s úgy megjedünk tőle, hogy elképzelni sem tudjuk, miképpen keveredünk ki belőle, s nemcsak azt nem sejtjük, mi a jó megoldás, hanem nem is hisszük, hogy van megoldás. Valószínűleg nincs ember, aki soha nem esik pánikba, de nem is az a lényeg, hogy ne essen, hanem az, hogy semmi szín alatt ne közölje, ne vevődjön észre rajta. Belül történhet akármilyen: összerándulhat a gyomrod, izzadhat a tenyered, düböghet a szíved – kívül nem szabad látszania semminek, egyetlen rezzenés se árulkodjon az izgatottságról, mindig tudd, mit kell mondanod, minden helyzetben találd fel magad.

Nos, mindezek elképesztő mértékben és módon segítettek mindabban, amit tenni akartam, s végül (mi tagadás, büszke vagyok rá) meg is tettem. Egyetlen váratlan helyzet sem töltött el páni félelemmel; egyetlen hiba, ami a koncepciómba belecsúszott, nem vált végzetessé; soha nem buktam le, s amit most lapozgat, nem más, mint egy sorozatgyilkos vallomása.

De (gondolom, belátja, legalábbis, mire ennek a paksamétának a végére ér) nem akármilyen sorozatgyilkosé. Ugyan hány sorozatgyilkos tud helyesen, sőt, fordulatosan írni? Hány sorozatgyilkos viszi át a vallomását a kedvenc szomszédjának, akit egyenesen barátjának merészel nevezni? Hány sorozatgyilkos áll meg, ahogy terve végére ért? Hány sorozatgyilkos végez magával is?

Nos, be kell látnia, nem sokan. Így talán szelidebben fog ítélni fölöttem, bár, őszintén szólva, ez kizárólag azért érdekel, mert valami miatt ragaszkodom Önhöz. Tudom, hogy egyetlen-számú beszélgettünk, s az is kutyasétáltatás közben történt, mégis úgy érzem, kialakult közöttünk valami. Értelmes, művelt fiatalembert ismertem meg Önben, akiből (hadd legyen óvatos) nem hiányzik a megértés. Nem véletlenül tereltem a szót arra a norvég őrlőre, akit 21 évnyi börtönre ítélték. Amikor azt mondta, Ön még egy évet sem bírna ki a börtönben, huszonegyet meg elképzelni sem tud, inkább felkötné magát, én meg azt válaszoltam, aki akár csak egy embert megöl, még ha nem is közvetlenül teszi, mindössze halálba kergeti, az nem börtönt érdemel, hanem halált, Ön azt felelte (pontosan idézem a szavait, a naplóból másolom ki őket, azon frissiben lejegyeztem, amit mondott): „Az ember mégsem örült, hogy önmagát puffantssa le.” Nyilván arra gondolt, mi különbség van aközött, aki puskával, és aközött, aki árammal öl? Még Camus-t is felhozta példának, s ezzel örökre megnyert magának.⁹ Hadd másoljam ide azt is, amit már én fűztem hozzá a beszélgetésünkhöz, mikor lejegyeztem: „Ez a fiatalembert dolgozott eddig, és dolgozni fog ez után, szerkeszt és lapzárták miatt lesz feszült, s amellel éli az életét, mint minden ember. Láttam egyszer, amint a családjával sétál, s néhány elkapott foszlányból kikövetkeztettem, arról beszélgetnek, mikorra tervezik a második gyermeküket. Ő meg Camus-t emlegeti!!! Hát lehet így is? Lehet boldog az ember Camus-vel, olvashatja Camus-t, miközben gyereket vár?”¹⁰

Hadd pontosítsak: egyetlen-számú beszélgettünk úgy, hogy mindketten tudtunk róla – most már bevallhatom, régóta figyeltem, tulajdonképpen azóta, mióta Feketékék hozták a hírt a maguk locsogó módján: „Beköltöztek R-ék! A harmadikon laknak, tudod, ahol korábban Kolozsiék! Ez a lakás mindig magyar lesz! Azt mondják, a férfi újságíró!” Ennyi elég is volt, hogy felkeltsék az érdeklődésemet, bár az arcomon most sem látszott semmi. Hetekig figyeltem Önt, miközben az erkélyen pipáztam, vagy Gacyt sétáltattam, s úgy ítélt meg, érdemes megszólítanom. Láttam, milyen csendes, kedélyes megvetéssel nézi le a szomszédokat, s láttam azt is, milyen fájdalmas szeretettel bánik a feleségével. Egyszer egy beszélgetését is kihallgattam – éppen az erkélyem alatt

üldögélt a barátjával, egy vékonydongájú vörös fiúval. A naplomba fel is jegyeztem mindent:

„Viccelődnek, egymás családjáról érdeklődnek. Úgy tűnik, rég nem találkoztak. Aztán hirtelen a vezércikkek témája vetődik fel. R. Sz. hozza elő; a másik is szerkesztő, de egy negyedévi folyóiratnál. R. Sz. azt mondja, nem a vezércikk az ő műfaja. Először büszke volt rá, hogy felkérték, írjon, s nem is tudott elképzelni nagyobb kitüntetést. De be kellett látnia, ez nem az ő világa. »Folyton döntenem kell, ki tévedett, ki nem, vagy inkább arról, ki a gazember és ki nem. Ez olyanoknak való, akik mindig tisztán látnak, vagy pedig olyanoknak, akik ma ezt gondolnak, holnap azt, és nem zavarja őket, hogy holnap mást fognak gondolni, mint ma. Nekem vannak meggyőződéseim, de nincsenek ítéleteim. Vagy lehet, hogy sokkal több időre van szükségem, hogy megítéljek valakit, mint amennyi egy vezér írására jut.« Lám, egy érdekes ember, aki még hisz a gondolkodás szükségességében, feladatában, kötelességében, követelményében.” Néhány nap múlva kilestem, mikor megy le a kutyával, akkor én is levittem Gacyt, és megszólítottam Önt. Visszatérve Camus-re: látja, én nem is a különbséggel érvelnék (akkor nem volt már időnk, Rudolf elvégezte a dolgát, Ön meg sietett, hogy elérje a lapzártát), hanem a hasonlósággal. Aki ölt, azt megölik – ennyi az egész. S ha túlzásnak találja, még csak arra sem vágyom, hogy kiterjesszük, ahhoz azonban ragaszkodom, hogy hangsúlyosan elmondhassam: „aki ölt, azt én megölöm.” Belátom, valószínűleg nem lennék ilyen kegyetlenül igazságos, ha más siratná az öccsét; az én öcsémet azonban úgy siratom el, ahogy én akarom.

Ingerült lettem, mintha még bizonygathatnék vagy bizonygatni akarnék valamit. Pedig higgye el, engem is meghatott annak a magyarországi költőnek a példája, akinek a szüleit cigányok támadták meg egy éjjelen: az apja azonnal belehalt a sérülésekbe, az anyja még napokig szenvedett. 11 Meghatottságom azonban csak rövid ideig tartott. Szép, szép a keresztény gondolat: a parancsolat nem azt mondja, „ne öld meg a rendes embereket”, hanem azt: „Ne öjlj!” Éppen ettől parancsolat: nem ismer kivételt, sem árnyalatokat. A szeretet viszont kegyelmet nem ismer. Nem szerethetjük az egész emberiséget, s ha még a saját családunkból sem szerethetünk mást öcsénken kívül, akkor igazán nem marad sok választásunk.

A szeretet nem alkuszik, s nem hajlandó parancsolatokra gondolni akkor, amikor látja, hogy mások sem gondolnak rájuk. Különbösen is, mit érek én a parancsolatokkal? Talán feltámasztották öcsémet? Gyilkosai aljasabbak és gyávábbak voltak, mint a norvég és azok a cigányok – nem ők maguk ölték meg, csak meglőtték a halál felé. Öcsém pedig, aki különben sem volt erős ember belül, hiába volt akkora a keze, mint egy lapát, nekilódult, és többé nem tudott megállni.

Talán azt mondja, nem volt muszáj meghalnia, hiszen mással is megtörtént az, ami vele, mégsem lett öngyilkos, s ha ezt az érvet számításba vesszük, gyilkosai sem voltak gyilkosok, csak szélhámosok. Az öcsém halálát azonban nem lehet árnyalni: meghalt, vége, nincs többé, nem támasztja már fel semmi, a megmaradt többiek sem, a gyilkossá lett gazemberek sem, s még az sem, ha azokat, akik megölték, nem ítéljük meg olyan keményen. Egyetérték Önnel: nem lehet minden gazember pszichiáter. De minden gyászoló testvér sem lehet lágyszívű kántor – én biztosan nem vagyok az.

Végül azt is mondhatja: egy öngyilkos esetében soha nem lehet tudni, mi vagy ki adta meg a végső lökést. Ezzel is egyetértenék, ha egyetlen embert gyilkoltam volna meg, hiszen akkor valóban túlságos magabiztossággal mutatnék egyetlen pontra, egyetlen szemre a láncban. Én viszont minden láncszemre rámutattam, és egyiknek sem kegyelmeztem; végigmentem a folyamaton, és akit bűnösnek éreztem, azzal végeztem.

Nem akarok az abszolút igazságos képében pózolni – nem vagyok én Mátyás király. Én csak szerettem az öcsémet, s nem vagyok hajlandó emiatt szégyenkezni. Különbösen is, nemsokára eltűnök a világból, minden igazsággal és igazságtalansággal együtt. Éppen jókor: nekem éppúgy nincsen szükségem rá, ahogy neki sincsen rám, remélem.

Tudja, az az érzésem (nem, nem is az érzésem: a tántoríthatatlan meggyőződésemmé immár), hogy korunknak éppen a folyamatos árnyalás, a szüntelen és rögeszmés „egyfelől és másfelől” vagy „egyfelől így, másfelől azonban” a rákfeneje. Semmi sem egyértelmű; régen minden valamilyen volt, ma meg bármilyen aljasságra találunk mentséget az emberség, a kereszténység, a keresztényesség vagy a political correctness nevében, és minden boldogságot addig fejtegetünk, amíg már teljesen elfeledjük, hogy valaha boldogság volt, élmény, amely egyszerre, elemezhetetlenül tört ránk, és éppen ezzel bővült el. Nem megy ki a fejemből egy amerikai dráma replikája: „nem akart kiegyezni fele-fele alapon”, mondja az egyik szereplő a másíkról. Hát én sem akarok.

Akkor vettem a kutyámat is, képzelje. Mármost akkor, amikor (fél év múlva, hogy öcsém itt hagyott) elkezdett csirázni bennem mindaz, amit aztán véghez is vittem. Észrevettem ugyanis, hogy magamban beszélek, vagy inkább magammal beszélgetek. Nem zavart volna különösebben (azt hiszem, mindenki szokott, ki ritkábban, ki gyakrabban), ha meg nem ijedek a megőrlés lehetőségétől. Talán túlzott félelem volt ez, de hát apai nagyanyám is örült volt, anyai nagybátyám és az apám részéről való unokaöcsém is (nem beszélve azokról, akik alkoholistaként elvonóba kerültek, és szintén megőrültek), szóval mégsem hiszem, hogy teljesen alaptalan lett volna. Nőt nem akartam magam mellé (a szerelem meglátogatott néhányszor, de sohasem változott szeretetté, ötvenöt évesen különben se legyen szerelmes az ember, ha nem akar nevetségessé válni, meg aztán hogyan oszthattam volna meg a terveimet egy nővel, akit esetleg még szeretek is, s ami még fontosabb: aki szintén szeret?), gondolkodni kezdtem tehát. Minél többet töprengtem, annál világosabban rajzolódott ki a megoldás: kutyát kell vennem. Egy kollégámnak volt egy labradorja, láttam, hogy szeretik egymást, mennyire együtt vannak – nem is hiszem, hogy egy nővel annyira együtt lehetne az ember. Nekem régóta tetszett a shar-pei, keresgélni kezdtem hát, felhívtam néhány barátomat, s alig két hét múlva egy kis kávébarna shar-pei tulajdonosa lettem, akit Gacynek kereszteltem, s valahányszor csak levittem, nagyokat mulattam: úgy tűnt, senki nem tudja, kire céloz a neve. „Gacy!, Gacy!”, kiáltottam, ha elköborolt, magamban meg csak mosolyogtam: utánam ki fog kiabálni? Érdekes, kezdettől meg voltam győződve róla, hogy senki – soha nem fogják megtudni, mit tettem és kivel.

Gacy ideális társ volt. Néhány hónap alatt szobatisztává vált – más talán unta volna ezt a folyamatot, és szentséggel, ha háromszor naponta le kell vinnie, ha esik, ha fúj. De hát gyönyörű nyár volt, nem esett az eső, örült meleg szivárgott be mindenüvé, szellő se rezzent, a gondolataimnak meg egyenesen jót tett, hogy olykor le kellett mennem, különben abba örülök bele, hogy folyamatosan arra gondolok. A sétákat később sem untam meg, hiszen mindig magammal lehettem olyankor, még talán inkább, mint amikor otthon voltam.

Gacy szimatolt, csámpás lábain kacszott előre, elvégezte a dolgát, én meg összeszedtem (nagy zacskógyűjtő lettem!), amit maga után hagyott. Órákig sétáltunk a negyedben meg a közeli dombon, ahol mások is szokták sétáltatni a kutyájukat. Magán kívül soha, senkivel nem barátkoztam össze, de ha megszólítottak, udvariasan válaszolgattam, s olyan is akadt, akivel hosszan elbeszélgettem. Nem hiszem, hogy bárki is el tudta volna képzelni, kivel társalog. 12

Otthon pedig valósággal összenőttünk. Órákig hancúrozunk, kaptam a szája felé, ő meg a kezem után, elkapta a pólóm vagy szvetterem szarát, morogva ráncigálta, kirántottam a szájából, megint támadtam, megint elkapott; ha nem volt kedvem a játékhoz, egy ideig vinnyogott körülöttem, aztán elnyúlt a szőnyegen. Miatta vásároltam egy szőnyeget a konyhába, mert a hideg padlócsempén csak nyáron heverészett szívesen, amikor a tomboló meleg kiűzte a szobából.

Reggel odadugta nedves orrát az arcomhoz, a fülemet nyalogatta, bökdösött, amíg fel nem tápázkodtam, s miközben öltöztem, olyan nyugtalan lett, hogy mindenüvé követett, alig győzte kívánni, hogy elkészüljek, a végén már egyre ásított idegességében, rázta magát

és ugatott.

Kölyökkorában volt a legaranyosabb: minden reggel visszafeküdt a kosarába, és felém fordította a hasát, hogy vakargassam. Sokszor kevesebbet vakargattam, mint amennyire vágyott, ilyenkor továbbra sem fordult meg, úgy maradt, hanyatt.

Megtanítottam, hogy üljön, ha azt mondom neki, „ülsz!”, pacsit adni, visszahozni a teniszlabdát (csodálom, hogy a szomszédok nem örültek bele a játékunkba),¹³ egyszóval ugyanarra, amire bármelyik kutyagazda megtanítja a kedvencét. De hát nem minden szerelmes ugyanazt teszi? Udvarol, virágot visz, szépeket mond, igyekszik nem elfelejteni a kedves név- és születésnapját, színház- és mozijegyet vásárol, vendéglőbe hívja meg a lányt, aztán eljegyzi, s végül elveszi feleségül – legalábbis az én időmben így történt. A szerelmesek és gesztusaik egyformák, mégis minden szerelem más, mert mindegyik különböző embereket fűz össze. Hogy mondjam, hogy jól értsen meg? A simogatás mindig azt jelenti, két bőrfelület egymáshoz ér. Mindenki így simogat, hiszen másként nem is tehetné, mégis csak attól fogadjuk szívesen a simogatást, akitől elvárjuk és elvágjuk. Ez a szeretetteljes függőség, belehalunk, ha nem vigyázunk. Én nem haltam ugyan bele, de nagyon megviselt, amikor el kellett válnom Gacytól.

Orvoshoz vittem – háromhavonta oltást kellett kapnia az élősködők, évente veszettség ellen, máskor meghűlt, úgy köhögött, mint akinek minden pillanatban köpnie kell, még láza is volt szegénynek, mégse panaszkodott, nem vinnogott, túrta, amit túrnie adatott. Az ételét is a kabinetből hoztam el, bár időnként főztem neki rizses húst, s amíg tartott, azt ette – reggelente nagy ugatással robgott fel az ajtóig, alig várta már, hogy ehessen. Amikor megnőtt, nagyobb kosarat vásároltam neki, télire mellényt adtam rá, ha levittem. Rengeteget beszélgettünk, s nyugodtan állíthatom, nem vittem volna véghez ilyen pontosan, amit kiterveltem, s a tervem nem lett volna ilyen körültekintő, ha Gacy nem lett volna mellettem.

Néhányszor még öcsém egykori szerelmének apjával is találkoztam, aki a snaucerüket sétáltatta. Néztem az arcát, ahogy tekerte mondatait (egypárszor találkoztunk még a hóskorban), s azon hüledeztem, ez az ember nem is tudja, milyen kegyetlen halállal hal meg a lánya, s vajon mi lenne, ha megmondanám? Arra tippeltem, hogy nem is hinné el. Naiv, ostoba ember volt, szegény jámbor hülye. Nevezzen bár perverznek vagy éppenséggel állatnak, mégsem hinném, hogy van nagyobb öröm, mint egy majdani áldozat apjával beszélgetni, nevetni sületlen viccein, az időjárás vagy az árdrágítás esélyeit latolgatni, s végig tudni, nemsokára gyászolni fog, még hozzá éppen akkor, amikor én úgy döntök, hogy gyászolnia kell.

Még csak azon sem kellett igyekeznem, hogy „kiszedjek” belőle valamit. Magától mondta el, boldog öntudatlanságban, hogy mikor szokta a lánya levinni Jeffet („szerdán és pénteken, öregem, olyankor ki tud látni szegény a munkából”), hol sétálgat vele és mennyi ideig, s télen is, „mert ezzel a kutyával aztán nincs mitől félni, öregem”, s vállon veregetett, mint valami régi osztálytársat. Máskor talán nagy szemeket meresztettem volna erre a bizalmaskodásra, most azonban hagytam, hadd érezze magát nyeregben, nemsokára úgyszólván kizuhan belőle. Igaz, még nem döntöttem el, mikor kezdem el a bosszú műveletét, de számomra semmi sem volt sem túl korán, sem túl későn – mindennek akkor kellett eljönnie, amikor eljött. Egy pillanatig sem szánkoztam rajta.

Elpanaszolta azt is, mostanában egy telefonbetyár szórakozik rajtuk. Éjjelente hívogatja őket, s mikor nagy nehezen feltápáskodnak az ágyból, és felveszik, nem szól bele a kagylóba. „Szegény Piroska már teljesen tönkrement, aludni sem mer. Kinga pedig gyűrötné ébred, alig tud bevászorogni a melóba, öregem.” Bizonyára nem lepődik meg, ha elárulom: én voltam az. Vásároltam egy telefonkártyát, s egy hónapig minden második-harmadik éjszaka lesétáltam, és egy fülkéből tárcsáztam a számukat. Máskor parittyát készítettem (gyerekkoromban gyakran lőttünk a galambokra), és éjjel bevertem az ablakukat (a földszinten laktak), élvezettel hallgattam a rémült, összevissza kiabálást. Nem akartam, hogy olcsón megússza az a dög.

„Boldogok a lelki szegények” – bizonyára ismeri a mondást. Én ellenben azt mondom, „boldogok az alvó sorozatgyilkosok”. Ha vannak alvó ügynökök (s tudom, hogy vannak, az NCIS-ben meg a CSI-ban láttam, így nevezik azokat, akik már talán évek óta nem kaptak feladatot, de bármelyik pillanatban bevethetik őket), akkor alvó sorozatgyilkosoknak is kell lenniük, akik akár évekig lesben állnak, terveznek és figyelnek, amíg egyszer csak lecsapnak, s akkor nincs menekvés. Nem tudom elképzelni, hogy bármelyikük érezné az idő múlását. Készen kell állni, nincs más.

Én készen álltam, s tudtam, amikor az első bűnöst kivégzem, egyben megállíthatatlanul elindulok önnön végem felé. Ezért sem kaphatnak el, no meg azért sem, mert még egy intelligens és minden kellő eszközzel és felszereléssel megáldott, s időhiányban sem szenvedő nyomozónak sem lenne könnyű megteremteni a kapcsolatot az áldozatok között, s kitalálni, miért is végzett velük a rejtélyes gyilkos.

Áldozatokat mondtam, s bizonyára fogom még használni ezt a szót, de kizárólag stilisztikai megfontolásokról vagy a nyelv szabályai szerint. Az én szememben senki nem áldozat, kivéve Jeffet és Gacyt; őket egyébként meg is sirattam. Nem állítom, hogy a Gondviselés csapott volna le általam; az ilyen ostobaságok nem is érdekelnek. Én kaptam egy feladatot, amely az évek során kötelességgé nemesült, és nem futottam el előle.

Talán azt kérdezi magától (ami egyben azt jelenti, hogy tőlem! Látja, milyen az élet?), hogyan tudtam karban tartani magamat lelkileg. Nos, először nem volt könnyű. Nem születtem sorozatgyilkosnak, s kezdetben csak egy ember fájdalomtól elgyötört testvére voltam, „gyászoló családtag”, ahogy a gyász hírek fogalmazzak – pusztán név egy rubrikában, pusztán lélek az élet iszapjában. A terv kezdetben nem is volt terv, csak egy gondolat, amely valahol a tarkóm mélyén motozott. A lelkemből kúszott oda fel, de akárhogy is, semmivel sem volt körvonalazottabb, mint egy ötlet. Aki bűnös, azt meg kell büntetni, annál is inkább, mert semmilyen büntetőjogi cikkely nem alkalmazható azokra, akik megjelentek lelki szemeim előtt, akiről tudtam, hogy a halálba kergették öcsémet. Szegényt úgy képzeltem el, mint egy sebzett vadkant, aki a kopók s a hajtók elöl menekül, s egyre kevesebb bozótban bújhat el. Egy vadkan fivére mit tenne? Nekirontana az üldözőknek.

Ez a kép alakult át aztán ötletből gondolattá, gondolatból tervvé, mi több: ütemtervvé. Egyszer csak azt vettem észre, már nem is annyira a gyásszal foglalkozom, mint a tervezéssel. Akkor megragadtam az ötletet, akár egy makrancos kutyát, és nem eresztettem el többé. Csendes és szívós türelemmel készültem a kötelességem teljesítésére.

A betegnyugdíjaztatásomat már említettem. A kollégáim meglepődtek ugyan, hiszen semmilyen látható okom nem volt rá, de aztán tudomásul vették, s elvégre magamon kívül senkinek nem tartozom számadással. Rendeztem egy utolsó vacsorát, ahogy illik, aztán már csak elvéve találkoztam itt-ott valamelyikkel.

Megvásároltam Gacyt, sétálgattam vele. Ezek közben a séták közben sorra felidéztem mindazt, ami az indulatot tartotta bennem. Akár egy magnószalag vagy inkább akár egy folyamatosan ismétlődő DVD, úgy peregtek bennem a képek – részben öcsém mesélte el őket nekem, részben magam is láttam őket.

Láttam a nagybátyám feleségét, aki azt üvöltötte nekem Gödöllőn, vigyem innen az öcsémet, mert egy éjszaka elvágja a torkát, és megtűr, puhány nagybátyámat, amint a sarokban kuksol, s próbálja minél kisebbre összehúzni magát.

Láttam Kingát, ahogy gőgösen és hűvösen azt mondja öcsémnek, mindennek vége közöttük, költözzön vissza anyánkhoz, ő nem arra van szánva, hogy egy lúzer felesége legyen. Láttam, amint kullog az én szerencsétlen, nyomorult, pálincaszagú öcsém, végigkullog a városban, s fogcsikorgatva becsenget anyámhoz, hogy előadja újabb kudarcát. Megjelent előttem nyakig, szemgödridge olajosan, mert látástól vakulásig dolgozott, hogy Kinga testépítőterembe és szalontánra járhasson, kifizethesse örökös adósságait, s „emberhez

méltó élete legyen”, ahogy ő maga, mármint Kinga fogalmazott.

Láttam Radit, a nagyképű cigányt, amint megmutatja öcsémnek, hogy él ő a frájeréből, 14 akiket átver, s akik közé maga öcsém is tartozott, mert egy félévig Spanyolországban dolgozott, hordta a narancsosládákat a negyven fokokban, a keresetét meg mind elvették, s neki híg paszulylevest adtak, ha adtak egyáltalán, s nem kellett boltokban lopkodnia és az utcáról felszedett csikkeket szívnia.

Ezt a Radit persze sosem láttam, de öcsém hozott egy fényképet róla, s úgy elfogott a düh, hogy még ehhez is volt pófája a mocsadéknak, hogy ha már kölyökkorától nem engedem szabadon Gacyt, kószáljon, amerre akar, de egy füttyentésemre térjen vissza hozzám, bizonyára felvonyít a fájdalomtól, úgy megszorítottam a pórát, amellyel egy-egy üzlet előtt kikötöttem.¹⁵ Megjelent előttem öcsém maga, amint vérekes szemekkel, bundáskenyér-arccal¹⁶ s olyan lábakkal, melyeket már csak a gyűrött, koszlott nadrág tartott, becsenget hozzám, valamit motyog arról, mennyire szeret engem, aztán pénzt kér kölcsön; megjelent józanul és elkeseredetten, mert ő egész áldott nap dolgozik, sokszor éjszaka ér haza, Kinga pedig még csak ebédet se főz, kettőkor megy haza a munkahelyéről, ahol hat órán keresztül messzengerezik, egyre-másra kölcsönkér mindenkitől, legutóbb is a gázt vágták le, holott öcsém minden hónapban iszonyú összegeket ad neki, legalábbis sokkal nagyobbakat, mint amennyi egy átlagfizetés, s amennyiből sokan megélnek (mondanom sem kell éppen Önnek, az én szerkesztői fizetésem a negyede volt annak, amit öcsém keresett); emlékeztem, ahogy találkoztunk az utcán már jóval a válása után, ferdén néz rám, vagy nem is ferdén, inkább alulról felfelé, srégen valahogy, mint aki a szeretettel akar becsapni, borzalmas bűz árad belőle, és kölcsönkér őt lejt; ahogy olykor becsenget, mert már nem bírja a hideget, és megkér, aludhasson ott, s reggel, mikor felébredek, látom, hogy nem törődik már semmivel, vizelet és szarlé folyik le a nadrágján, s út át a lepedőre; vagy ha mégis kiment a vécére, a fűtőtesten láttam a szarjomokat, nyilván a kezével törülte ki magát – egy kriptában lakott, ott nem szólt rá senki. Anyámtól eljött, egy darabig egy barátjánál lakott, aztán összeveszett a főnökével a műhelyben, s elment Spanyolországba dolgozni, ott az történt, amit már részben elmeséltem, nagy nehezen hazajött, de akkor már nem hitt semmiben, egyre csak ivott és ivott, míg végül hajléktalan lett. (...)

A KÖZREADÓ JEGYZETEI

1 Kérésének, látható, nem tettem eleget. Az újság alig várja, hogy lecsapjon egy kis csemegére. A melléklet úgy ellaposodott! De nem is hiszem, hogy komolyan gondolta volna. Ahogy megállt a lakás ajtajában, s bármit is kérdeztem („Nem jön be?”, „Mi ez?”), nem válaszolt, csak előrenyújtotta a sínes dossziét, mereven a félhomályban, mint a bosszúállás angyala, abban volt valami színpadiasság. Nem hiszem, hogy megsérteném, ha azt mondom: hiú ember volt. De ha megsérteném is, félre biztosan nem ismerem.

2 Huszonháromat találtunk meg a lakásában, a fedelükön az évszámok 199x-től 20xx-ig. A lépcsőházfelelőssel együtt én törtem rá az ajtót: mindenki tudta, hogy jóban voltunk. Egy lépcsőházban olyan kevés kell, hogy ez elterjedjen két emberről! Mi értesítettük a rendőrséget is.

3 Pierre-Jules Renard (vagy egyszerűen csak Jules Renard) (1864. február 22. – 1910. május 22.) francia író, a Goncourt Akadémia tagja, ismert mint a Csutak úrfi (1894) és a Természetes történetek (1896) szerzője. Ő írta még a Törés élvezetét (1898) és a Nyolc nap vidékent (1906) is. L. http://hu.wikipedia.org/wiki/Jules_Renard

4 Hát persze. Írunk a korrupción és a nepotizmusról, de használjuk. Igaz, ő nem publikált életében egyetlen militáns sort sem, nem a korrupció elleni harc volt a legfontosabb dolog neki.

5 ??? Ezt a szót nem értem. Látszik, hogy nem hallott a helyesírási programról, pedig gépen dolgozott. De talán úgy szokta meg anélkül.

6 I. e. 386-ban csak a Capitolium maradt a rómaiak kezén, amikor Brennusgall hadvezér elfoglalta a várost. A védők a hosszú ostrom alatt éheztek, de mégsem ették meg a Junónak szentelt ludakat. Az állatok ezt azzal „viszonozták”, hogy hangos gágogással ébresztették fel az alvó védőket, amikor a gall katonák egy éjszaka felmásztak a sziklákra. <http://hu.wikipedia.org/wiki/Capitolium> (R%C3%B3ma)

7 Ma már csak az rukkol be, aki akar.

8 Nagyon megkeseredett ember volt, úgy látszik. Értem, amit mond, mégis csodálkozom: nekem nagyon sok kellene, hogy elszánjam magam arra, amire ő.

9 Akkor olvastam a Pestist, magával ragadott. Ha még élne Camus, bejelölném a Facebookon.

10 Utánanézttem: Camus-nek van egy lánya. Miért ne lehetne így? Vagy úgy gondolja, hogy aki okos, az nem házasodhat meg?

11 Nem tudok rájönni, ez valyon ki lehetett.

12 Minden sorozatgyilkos zseninek tartja magát, ez régi igazság.

13 Évek óta nem lakott mellettünk, azaz alatta senki!!! Illetve egy félévig laktak ugyan, három hónapig nem, és így tovább.

14 Balekekből.

15 A hűtőn találtuk meg a fényképet, jóképű cigányt ábrázol, amint önmagától eltelve egy fényűző nappaliban ül, mosolyogva.

16 Gondolom, arra érti, amikor az embernek szétmennek a vonásai az italtól.

Kategória: vers, próza

Denumire autor: Demény Péter

Látó Szépirodalmi Folyóirat